

Capçalera. Revista de divulgació històrica i cultural de Sant Joan de les Abadesses.

Arxiu del Monestir de Sant Joan de les Abadesses. Setembre, 1999

Núm. 1, gener 1999. 94 p. Il·lustrada, b/n. Edita: Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses. Disseny i impressió: Impremta Maideu, S. L. Ripoll.

Contingut:

MIQUEL I RIGAU, FERRAN. **Editorial**. Pp. 4-6

MONFORT I GARCIA, ANTONI. **Crònica a l'entorn del Tren Correu Barcelona-Sant Joan de les Abadesses**. Pp. 7-17

PINEDA I FONTSERÉ, FRANCESC. **Els últims catalans a Filipines**. Pp. 18-29

CÁRDENAS DE LA PEÑA, ENRIQUE. **El himno nacional mexicano, signo distintivo que nos identifica frente a los demás pueblos**. Pàg. 30-40

VV.AA. **Llegendari i costumari**. Pp. 41-47

BALLESTER, JOSEP. **Una flama que s'esllangueix?** Pp. 48-57

RADRIGALES I BABÍ, JAUME. **La relació epistolar entre Joan Maragall i Felip Pedrell a l'entorn d'El Comte Arnau**. Pp. 58-65

BOND, GERALD, A. **El cançoner trobadoresc de Sant Joan de les Abadesses (S. XIII)**. Pàg. 66-94. (Versió anglesa i catalana)

"August front del Crist clavat
que, del Ter en la ribera,
coroneu la capçalera
del bressol de Principat."

Aquests versos que, com és sabut, conformen una estrofa dels goigs del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses, van proporcionar als respon-

sables culturals de la passada legislatura del nostre Ajuntament, el títol que, tot i no ser el que més importa, sí que pot pulir i impregnar d'un cert caràcter propi una nova revista que a continuació i breument ressenyaré.

Capçalera nasqué de la necessitat de donar a conèixer un conjunt de treballs, alguns de recerca, i altres d'originats per les activitats culturals organitzades per la regidoria de cultura. El programa de festa major, per la seva periodicitat anual, tot i que compleix mínimament aquest rol de difondre les recerques o d'analitzar certs temes d'interès o de commemorar dates significatives de la història santjoanina, té, actualment, una estructura molt definida i clara, que no permet de reconvertir-lo —afortunadament segons la meua manera de veure-ho— en una revista de divulgació. Els responsables culturals, doncs, van encertar a l'hora de no "interferir" en el programa de la festa i endegar una nova publicació, molt acurada i de gran qualitat, que permetés de donar a conèixer uns materials documentals prou interessants; en la butlleta de subscripció ho deien així:

"Sant Joan de les Abadesses ha generat des de sempre informació històrica, científica i cultural de molt interès i que no arriba a l'abast de tothom. És per això que es creu necessària una publicació que divulgui aquests temes".

Després de molta feina i constància de l'equip encarregat de donar llum a la nova revista, el dia 23 de gener de 1999 es presentà el primer número, al claustre del Palau de l'Abadia, amb l'assistència de les autoritats municipals i de quasi tots els redactors dels set treballs publicats; cadascun d'ells en féu un breu comentari. L'assistència va ser nombrosa i, crec, tothom valorà amb generositat l'esforç esmerçat pels responsables de la publicació. Em sembla que els elogis foren unànimes. Però —sempre n'hi ha algun, de però— a tothom li planà el dubte, com en qualsevol presentació del primer número de qualsevol publicació, de la viabilitat econòmica, de la continuïtat, de les col·laboracions futures, de la constància d'un equip redactor, etc. En la presentació s'exposà que la periodicitat seria semestral: malauradament, ja no s'ha pogut complir.

El primer número de la revista *Capçalera* s'obre amb un editorial, redactat pel regidor de cultura, Ferran Miquel, on es justifica i s'especifiquen els objectius de la nova publicació. A continuació, Antoni Monfort, funcionari jubilat del cos de correus i responsable de l'oficina ambulant Barcelona-Sant Joan de les Abadesses i autoritat postal de la nostra vila des de 1953 fins l'any 1969, ens descriu una important i desconeguda tasca relacionada amb el nostre desapare-

gut ferrocarril: el tren correu. Detalls sobre el funcionament, anècdotes i alguna reflexió, amb un regust amarg per la pèrdua del tren a la nostra vila, conformen bona part d'aquest relat; un relat, potser, escrit des de la malenconia d'aquells temps ja finits on el tren proporcionava a Sant Joan una vida i un alè peculiars.

El centenari del "desastre" de les colònies espanyoles, propicià la revisió d'un tema que havia passat desapercbut per la historiografia santjoanina: un santjoaní, un "heroi", un "patriota". participà d'una de les gestes més ràncies i, segurament, més mal interpretades per la historiografia compromesa amb una visió imperial d'Espanya. Efectivament, Pere Planas i Basseganya era a Filipines quan esclatà la curta guerra amb els Estats Units que propicià la pèrdua de les darreres colònies del ja exhaust i fictici imperi espanyol. Uns militars espanyols eren a la població de Baler, una illa de l'arxipièlag filipí, i no s'adonaren de la rendició fins un any més tard d'haver signat la pau a París. De retorn a la península, aquests soldats foren considerats herois i, fins i tot, inspiraren aquella pel·lícula titulada *Los últimos de Filipinas*. Francesc Pineda, descendent d'un altre català que també fou allí, ens relata les circumstàncies i alguna anècdota dels fets; també cal destacar la pedagògica introducció que signa la historiadora Carme Danés i Bové i que ens ajuda a comprendre millor el context històric d'aquells anys.

En el següent article es transcriu una conferència celebrada a Sant Joan de les Abadesses. Pel setembre de l'any 1998 s'inaugurà a Sant Joan una plaça dedicada a la ciutat mexicana de San Luís Potosí, ciutat on va néixer l'autor de la lletra de l'himne nacional mexicà; com és sabut, la música d'aquest himne la compongué el santjoaní Jaume Nunó i Roca. Durant els actes d'inauguració del nou espai urbà hi foren presents una representació de la Sociedad Médica Hispano-Mexicana, dos dels quals, a l'acte acadèmic celebrat al saló de sessions de l'Ajuntament, llegiren sengles ponències dedicades a González Bocanegra — l'autor de la lletra — i a Nunó i Roca. Enrique Cárdenas de la Peña parlà del músic Nunó, i *Capçalera* aprofita per transcriure aquesta conferència.

Segueix un resum d'un treball pedagògic interdisciplinar que havia de servir de base per a la confecció d'un material educatiu per a les escoles de la vila. Creiem que, a més de fer conèixer aquell projecte no reeixit, és interessant per comprovar com encara disposem de material folklòric-tradicional que ens resta inèdit i que amb aquest article se'ns dona a conèixer; les sempre fràgils i precises ilustracions de Joana M. Miquel, que acompanyen aquest treball, li

donen un valor afegit que, ni que sigui amb fotocòpia, creiem que caldria aprofitar a les nostres escoles per tal que els nostres infants —ja que prou desarrelats que es troben amb això de la distribució des de despatxos dels instituts de segon ensenyament— coneguïn les nostres tradicions i que no posin aquella cara de sorpresa quan els parles de les bruixes de Malatosa.

L'article que segueix també és la transcripció d'una conferència, en aquest cas, del professor de la Universitat de València, Joan Ballester, dictada al Palau de l'Abadia el 18 d'abril de 1998 en motiu de celebrar-se a la nostra vila el setzè congrés dels focs de Sant Joan-Flama del Canigó. El professor Ballester s'encarregà de mostrar-nos el panorama actual sobre la realitat dels Països Catalans i en especial de la problemàtica i de la persecució que es fa de la llengua catalana al País Valencià.

Jaume Radrigales i Babí, llicenciat en història de l'art i professor a la universitat Ramon Llull, pronuncià una conferència a Sant Joan de les Abadesses en motiu del segon cicle de representacions de "El Comte Arnau" l'any 1997; una estreta col·laboració entre els organitzadors del cicle i la fundació Joan Maragall ha provocat que, paral·lelament a les actuacions escèniques, es programin unes activitats complementàries com, per exemple, unes jornades d'estudis sobre Joan Maragall. Això ha propiciat el treball del professor Radrigales, que tractà la relació epistolar entre Joan Maragall i el compositor Felip Pedrell, que musicà el poema arnaldí, obra, per cert, encara inèdita.

Clou el primer número de la revista que estem ressenyant un magnífic treball del professor Gerald Bond, precedit d'una breu introducció justificatòria no signada, però que sabem que es deu a l'amic Marcel Miquel. L'article del professor Bond, publicat per primera vegada en anglès a la prestigiosa revista medievalista *Speculum* i en català a la nostra *Capçalera* tracta de les darreres cançons de trobadors no publicades, les quals el professor Bond va estudiar a partir d'un clixé de l'arxiu fotogràfic Mas de Barcelona. Només una puntualització metodològica: el professor Bond afirma (pp. 78) que les cobertes de pergamí del manual notarial que contenen la transcripció de les quatre cançons estan perdudes. Aquests documents foren identificats per l'arxiver del monestir santjoaní Mn. Josep Masdeu i, de ben segur, els facilità de seguida al cèlebre musicòleg Higiní Anglès per tal que pogués estudiar-los amb facilitat. És inqüestionable, doncs, que les cançons provenen de Sant Joan de les Abadesses. ¿Com és possible, doncs, que el professor Bond no hagi consultat la monografia històri-

ca fins avui més important de Sant Joan de les Abadesses, signada pel canonge Junyent, on, a la pàgina 110 es reproduceix aquest document i a les notes de la pàgina 188 ja explica que "actualment és a la Biblioteca de Catalunya"? O si més no, per què no especifica una possible recerca no reeixida a l'esmentada biblioteca?. A Sant Joan sempre hem sabut que es conservaven, junt amb altres documents que ara no vénen al cas, en aquesta biblioteca. Això, no obstant, no treu importància a l'anàlisi musical i lingüística tant ben realitzada pel professor Bond. Només lamentem que el professor Bond no hagi pogut comptar amb els originals, la qual cosa sí que sabem que podran fer les professores de Riquer i Gómez Muntané després del "quasi-descobriment" que van realitzar a l'esmentada biblioteca, segons l'entrevista publicada a *El País* l'any 1996.

En resum i per acabar, cal felicitar tots els col·laboradors d'aquesta revista i, sobretot, els seus impulsors, per la feina esmerçada i pel resultat final. La gran vàlua d'aquest primer número rau que no es tracta d'una publicació localista ni centrada exclusivament en Sant Joan de les Abadesses, tot i que tots els articles tenen alguna relació, amb més o menys intensitat, amb la nostra baronal vila. És, ja actualment, una revista d'obligada referència per a la nostra historiografia.

Joan Ferrer i Godoy